

Elie Meijers verhaal, woordelijk opgetekend.

Uitgewerkt door E. Somsen-Lieverdink voor de website www.oudhengelo.nl.

Tape 1: verhaal Elie Meijers, over zijn oorlogservaringen. Woordelijk opgetekend, het verhaal lijkt van de hak op de tak te springen, waardoor een zin soms niet vloeiend verloopt, en Joodse begrippen worden verklaard en toegevoegd.

In opdracht van U.S.C. Shoah Foundation gehouden interview met Elie Meijers * 1903 Hengelo Gld. op 12 september 1996, in zijn appartement in Amstelveen.

Anita Frank neemt het interview af.

Elie Meijers=E.M. Anita Frank=A.F.

Elie Meijers* 1903 Hengelo Gld., een gesoigneerde Joodse man op leeftijd, dan 93 jaar, brildragend en wat doof, kijkt vriendelijk in de camera en geeft antwoord op de vragen van Anita Frank.

Tape 1

A.F.; Zou U ons willen vertellen waar U geboren bent en wanneer?

E.M.; Ja als ik moet beginnen, moet je maar zeggen, geeft U een teken, Ja?

Mijn naam is Elie Meijers, ik ben geboren in Hengelo Gelderland, ik had 4 broers waarvan 1 geestelijk niet helemaal volwaardig, Louis * 1894, we zijn allemaal al vroeg de deur uitgegaan.

Zelf ben ik begonnen met eerst de peuterschool, daarna de lagere school, met vrucht doorlopen. De peuterschool aan de Regelinkstraat. De Openbare Lagere School aan de Ruurloseweg.

Ik behoorde tot een van de beste leerlingen, en destijds moest voor de H.B.S examens worden gedaan om toe gelaten te worden.

Maar aangezien ik tot een van de beste leerlingen behoorde, ben ik vrijgesteld van het examen en kreeg ik in augustus bericht dat ik mijn in september kon melden, zonder voorexamen te doen.

Op het laatste moment had ik er helemaal geen trek in om verder te leren, wel in avondstudie en heb ik overdag op kantoor gewerkt, dat was mijn liefste wens.

Ik solliciteerde op een functie op een kantoor in Zutphen, dat was bij de gebroeders Elzas, een groothandel in horlogerie, klokken, pendules en dergelijke meer.

Dat kantoor vond ik niet prettig, daar ben ik een jaar gebleven, en toen heb ik gesolliciteerd naar een betrekking in Doetinchem, bij de uitgeversmaatschappij Misset, van weekbladen en alle behoorlijke vakbladen.

Anita Frank onderbreekt;

Mag ik eerst wat vragen over Uw familie?,

E.M.; Uiteraard,

A.F.; Kunt U iets vertellen over Uw vader, uit wat voor een gezin U komt.

E.M.; Jawel;

Vader Levie Meijers 1865- 1943, was vrij lang van stuk, Moeder Jetta Meijers- Bamberg 1862-1943, was veel kleiner, ze zongen altijd door het huis. Mijn moeder was een zeer, zeer gastvrije vrouw, iedereen was welkom en waar ze kon helpen, hielp ze ook, ze had heel vaak gasten thuis.

Mijn vader Levie Meijers *1865 is gegaan als bediende/vertegenwoordiger bij de Firma

Herman Windmuller aan de Spalstraat in Hengelo Gelderland.

Daar is hij een aantal jaren geweest, tot hij belast werd met werkzaamheden die zo uitgebreid waren dat hij het niet op kon brengen.

Daar kwam een jonge zakenmens(collega) bij uit Groningen, toen kreeg hij te horen dat hij langzamerhand moest uitzien naar een andere functie.

Vader is toen erg nerveus geworden, heeft een zenuwzinking gehad en is bijna een jaar buiten dienst geweest.

Na een jaar, toen hij weer opgeknapt was, is hij weer verder gegaan.

Hij heeft zelf manufacturen zaak geopend, bij gestaan door mijn oudste broer Jacob* 1893, die eigenlijk niets voor het textielvak voelde, maar meer in de journalistiek wilde gaan. Hij heeft mijn vader, tot hij weer was opgeknapt, geassisteerd. Toen is hij (Jacob) gaan werken voor de firma Misset in Doetinchem, eerst voor plaatselijk nieuws, maar werd later in de redactiestaf opgenomen.

A.F.; Uw vader deed in manufacturen en had een eigen zaak?

E.M.; Hij moest van de zaak uit, waar hij werkte (Windmuller), moest hij met de fiets, volgepakt, met aller mogelijke zaken, lappen stof etc. de boer op.

In de hele omgeving, Zutphen, Hengelo Gld. Doetinchem, met de fiets allemaal.

A.F.; Bent U wel eens met hem mee geweest?

E.M.;Ja,

A.F.;Hoe was dat?

E.M; Prettig, hij was een hele prettige man, hij werd overal bij de mensen die hij bezocht, ongelofelijk prettig ontvangen, de koffie stond altijd klaar.

A.F; Maar hij ging met stoffen langs de deur.

E.M. Langs de deur niet, vaste klanten allemaal, vaste klanten van de zaak Windmuller. Toen hij weg was bij Windmuller, heeft hij diezelfde klanten bezocht voor zichzelf, die zijn aan hem gebonden geworden.

A.F.; Waar betrok hij zijn stoffen van?

E.M.; Uit de zaak van Windmuller, die had een groot bedrijf. Voor zichzelf had vader een aardige winkel opgebouwd, zelf grossiers gevraagd om aan hem te leveren, dat liep ook aardig goed.

A.F. Was het een religieus gezin waar U uit kwam?

E.M.; Mijn vader ging elke sabbat, (die op vrijdagavond ruim een uur voor zonsondergang begint, en eindigt zaterdagavond na zonsondergang), naar de sjoel, (huis voor samenkomst voor gebed en studie).

In Hengelo Gelderland was wel een sjoel.

Daar woonden toen zo'n ongeveer 20 gezinnen, mijn vader Levi Meijers, deed zelfs de dienst in de sjoel.

Ze hadden een koosjer huishouden, er werd gekookt volgens de joodse spijsvoorschriften. Ze waren niet orthodox, maar wel zeer behoudend.

A.F.; Werkte hij op zaterdag?

E.M.; Nee, op zaterdag werd er niet gewerkt, was de zaak gesloten, net als op andere feestdagen.

A.F.; U heeft ook Uw Bar Mitswa gedaan?,

E.M.; Ja,

A.F.; Kunt U zich dat nog herinneren?

E.M.; Ja, dat kan ik me wel herinneren, dat was voor het eerst dat ik een lange broek mocht aanhebben.

A.F.; Wanneer was dat?,

E.M; Toen ik 13 jaar was in 1916, vanaf die dag was ik in religieus opzicht verantwoordelijk voor mijn eigen daden.

A.F.; Ging uw moeder ook mee naar de sjoel?

E.M. Ja, wij allemaal.

A.F. Had Uw vader alleen maar Joodse kennissen?

E.M. ook veel andere niet joodse kennissen in het dorp Hengelo.

A.F.; U vertelde dat U naar de lagere school bent geweest, daarna na de H.B.S.?

E.M.; Ik zou naar de H.B.S. gaan, maar dat heb ik op het laatste moment afgezegd en ben ik begonnen met avondstudie, overdag op kantoor, 's avonds de 4 jarige Handelsavondschool, waar ik ook het diploma voor heb gehaald.

Toen heb ik er Engelse les bijgenomen, Franse les genomen, heb ik typen geleerd en steno. En zo heb ik mij langzaam opgewerkt.

A.F; Wat wilde U worden?

E.M.; Alles, als het maar op kantoor was, ik verlangde naar kantoorwerk.

Bij de Gebroeders Elzas, waar het niet zo beviel, heb ik toen gesolliciteerd bij Misset in Doetinchem, daar heb ik 2 jaar gewerkt. In verband met bezuinigheden moest ik toen weg daar, er was 500 man personeel, ik hoorde bij de groep die ontslagen werd.

Toen heb ik alle kranten nagekeken, en kwam er een functie vrij bij de Rechtbank in Zutphen voor Fl. 40,- in de maand. Eerst tijdelijk na een jaar vast, bleef er ongeveer 10 jaar werken.

Voor die functie waren 64 sollicitanten, na selectie bleven er eerst 6 over, toen 3

Toen ben ik uitverkoren, onder beding dat ik op sabbat zou moeten werken, anders zou het andere personeel daar aanstoot aan kunnen nemen.

Dat heb ik ook gedaan, als ik wat beloof, dan doe ik dat, dat is mijn stellige overtuiging, altijd gebleven.

A.F.; Heeft U broers en zusters?

E.M.; Ik heb alleen maar broers gehad.

De oudste, Jacob * 1893, is eerst mijn vader gaan assisteren in het manufacturenvak, toen is hij in de journalistiek gegaan. Eerst in Hengelo Gld. en toen moest hij de omliggende plaatsen bezoeken en verslag van maken.

Omdat hij dat ongelofelijk goed deed, werd hij opgenomen in de redactiestaf op kantoor van Misset in Doetinchem.

Toen moest ik, omdat hij assistentie nodig had, hem assisteren met de plaatselijke journalistiek.

Mijn jongste broer, Leo* 1905 is al vroeg, op zijn 16^e naar Amsterdam gegaan.

Hij is daar getrouwd met meisje (Kato Jansje) Slager van de firma Slager en Schiello???, een groothandel in gordijnstoffen.

Hij is toen begonnen met een groothandel in huishoudelijke artikelen, broodplanken, noem maar op, alles wat er in de keuken nodig is.

Die zaak liep heel goed. De andere broer Louis* 1894 was ongelukkig.

De volgende broer, Herman* 1900, heeft zijn diploma voor kleermaker gehaald, is eerst naar Gendringen gegaan, daar is hij een paar jaar intern geweest bij een Joodse familie, toen naar Geffen In Noord Brabant, of dat ook een Joodse familie was, weet ik niet meer.

Daarna naar Amsterdam, waar hij heeft gewerkt in de Kerkstraat als kleermakersknecht.

Toen is hij weer naar huis in Hengelo Gld. gegaan, en heeft daar een kleermakerij gevestigd, dat was heel gemakkelijk, hij had zijn examens gedaan.

Hij kon herenkostuums maken, verstelwerk doen, had ook personeel, een paar man personeel in de zaak, dat liep erg goed. Na die tijd is de kleermakerij opgeheven, mijn vader werkte toen niet meer.

Later werd hij vertegenwoordiger in textiel bij de Joodse firma Menko in Almelo, waarvoor hij het hele land door kwam, hij kreeg een auto van de zaak, toen een zeldzaamheid.

A.F.; Wanneer heeft U uw vrouw ontmoet?

E.M.; In 1931, die heb ik ontmoet in de danszaal in Arnhem, waar zij vanuit Enschede was gelogeerd en ik ging een paar keer dansen in Zutphen, op zondagavond naar Arnhem, daar heb ik mijn vrouw, Lina van Essen *Ommen 1907, ontmoet.

A.F.; Wat was dat voor danszaal?

E.M.; Een hele mooie danszaal, het betere publiek kwam daar. Een danslokaal, er zat een kleine band, waar jongens en meisjes bijeen kwamen, je kon dansen met wie je wilde. Daar trof ik haar, wat toen mijn vrouw geworden is.

Met het dansen klikte het meteen, in 9 maanden, verliefd, verloofd, getrouwd.

Maar ik moest toen gaan trouwen, omdat ik een advertentie in de krant las, in het Zutphens Dagblad, dat het Rijkspersoneel dat ongetrouwd was, waarschijnlijk ontslagen zou worden, in verband met bezuinigheden.

Ik heb toen als een haas een etage gehuurd in Zutphen en mijn vrouw gebeld dat ik naar Apeldoorn kwam om te zeggen dat ik ging trouwen, ze wist nergens van. Dat sloeg in als een bom.

Mijn vrouw was zuinig, haar ouders waren betrekkelijk zuinig, ze hadden voor haar gespaard, ze had de hele uitzet voor elkaar.

Ik had intussen een appartement gehuurd in Zutphen, een hele mooie etage.

Zo zijn we, nadat we kennis hebben gemaakt, in 9 maanden getrouwd, in 1932 op het stadhuis in Apeldoorn, ook in de sjoel in Apeldoorn, *een Choepa, joodse huwelijksceremonie, die plaats vindt met bepaalde rituelen en symbolen onder een baldakijn en onder leiding van een rabbijn.*

A.F.; Wat was uw toekomstverwachting?

E.M.; Ik had toen een salaris, vrij hoog, Fl 120,- per maand, de huur was Fl 30,-per maand, dus bleef er Fl.90,- over. Daar konden we netjes van rondkomen, de artikelen waren in die tijd zo goedkoop, daar is geen enkel vergelijk te treffen met hoe nu op het ogenblik is.

A.F.; Hoe was dat in 1933 toen Hitler aan de macht kwam, had dat invloed op U?

E.M.; Toen maakten de Joden in Nederland zich toch wel een beetje angstig, maar iedereen dacht, het blijft wel in Duitsland. We hielden alles wel nauwlettend in de gaten, maar voorbereidingen kon je niet treffen.

Maar enkele rijke mensen, die het misschien beter zagen aankomen, zijn naar Amerika gegaan, maar wij zijn gewoon in Zutphen blijven wonen, afwachting wat er ging gebeuren. Ik herinner mij in 1939, toen waren de wetten in Duitsland ten opzichte van de Joden, heel erg aangescherpt, begonnen wij best angstig te worden.

A.F.; Wat dacht U dat er ging gebeuren?

E.M.; Het zou ook kunnen gebeuren dat ze ook naar Holland komen, of dat ze schieten op Holland. Niemand wist eigenlijk wat er ging gebeuren.

A.F.; Had U ooit last gehad van antisemitisme in Nederland?

E.M.: Nee, helemaal niet.

A.F.; Geloofd U wat U hoorde over Duitsland?

E.M.; Ja, ik geloofde dat wel, ik geloofde alles wat er in Duitsland gebeurde.

Het stond volledig in de krant, toen was er nog persvrijheid in Holland, dus kranten durfden nog te schrijven, al was het in een beetje bedekte vorm, je kon er toch genoeg uit op maken. Toen was ik getrouwd en woonden we in Zutphen, ik herinner mij de 13^e mei 1940, midden in de nacht hoorden we een lawaai op straat, alle burens liepen op straat, dus we begrepen er niets van. Opgestaan om te kijken, allemaal Duitse soldaten en kanonnen op straat, het was een hele nare stemming toen.

A.F.; Wat was er toen gebeurt?

E.M. Toen waren de Duitsers binnen gevallen.

A.F.; **Op 13 mei 1940?**

E.M.; Ik weet het vrij zeker.

A.F.; Wat dacht U toen op dat moment?

E.M.; We dachten eigenlijk alles, wat moeten we doen?

Mijn schoonouders van Essen (David van Essen en Saartje van Essen- Zuidema), woonden ook in Zutphen, daar hebben we destijds een etage voor gehuurd.

Die hebben we direct gewaarschuwd, ik heb gezegd; Het enige wat we kunnen doen is, naar mijn ouders in Hengelo Gld. gaan, zo'n plaatsje komen ze toch niet.

Ik heb het allemaal beschreven hoor, dat kunt U allemaal nalezen, dat mag U meenemen.

A.F.; Maar het is beter dat U het even voor de camera verteld.

E.M.; Ja, ja, diezelfde dag toen ze binnen gevallen waren (13 mei 1940) zijn we met de fiets van mijn vrouw en mijn fiets, hebben we koffers gepakt, die van ons aan de fiets gehangen, die van de schoonouders aan de andere fiets gehangen en zijn naar Hengelo Gelderland gewandeld, 3 uur lang, om te lopen.

A.F.; In mei 1940,

E.M.; In mei 1940.

A.F.; Waarom bent U weggegaan, waar was U bang voor?

E.M.; Zutphen was vol, ik hoorde dat de overheidsgebouwen in beslag waren genomen, het postkantoor, het gemeentehuis, kortom alles wat de overheid betrof. Ik dacht een veilige plaats te vinden in Hengelo Gelderland, maar daar liepen ook allemaal soldaten rond. We zijn 1 nacht bij onze ouders gebleven, die ook vreselijk angstig waren, maar ik moest weer naar de Rechtbank toe, dus ik kon niet blijven.

A.F.; Wat deed U bij de Rechtbank?

E.M.; ambtenaar op de griffie.

A.F.; Wat was U werk?

E.M.; Administratief werk allemaal, dossiers verwerken.

Er waren op de Rechtbank 2 afdelingen; de afdeling strafzaken, wat misdaders betreft en de civiele afdeling; echtscheidingen, faillissementen en dergelijke, dat rok mij het meest, strafwerk interesseerde mij minder. Zo ben ik langzaam begonnen, eerst in tijdelijke dienst, na een jaar ben ik vast aangesteld, mijn salaris ging langzaam naar boven. Zo heb ik verschillende rangen doorgelopen, totdat mijn baas, mijn chef weg ging, met pensioen, ben ik benoemd tot bureelchef, en had ik 23 man personeel. Op de strafafdeling en de civiele afdeling, zelf heb ik hoofdzakelijk toezicht gehouden, besprekingen gevoerd met advocaten, die elke donderdag op de Rechtbank in Zutphen kwamen.

Dat waren zo'n 40 tot 50 advocaten, die een praatje met mij kwamen maken.

Ik had de afdeling faillissementen en de afdeling echtscheidingen. En als ik U vertel dat ik in die tijd, minmaal, zeker 2000 echtscheidingen mee heb gemaakt, uit alle kringen van de bevolking.

A.F.; In welke tijd? E.M.; dat was, ik ben in 1935 op de Rechtbank gekomen, zo na mijn 35^e jaar.

A.F.; Maar even terug naar het moment dat de oorlog is uitgebroken, U bent toen naar Hengelo Gld. gegaan, naar uw ouders.

E.M.; Ja, daar ben ik een nacht gebleven.

A.F.; Toen bent U weer terug naar huis gegaan?

E.M.; Toen ben ik op dezelfde manier weer naar huis (Zutphen) gegaan, ook de fiets en de koffers gepakt en weer naar huis gelopen.

A.F.; U bent toen gewoon bij de Rechtbank blijven werken?

E.M.; Toen ben ik de volgende dag naar de Rechtbank gegaan, toen ik terug was. Daar was ook een stemming, iedereen had het over de oorlog, van werken kwam eigenlijk weinig. Niemand had meer puf om te gaan werken.

A.F.; Hoe ging dat verder?

E.M.; Nerveus werken, want ik hoorde toen langzamerhand dat er misschien in Holland datzelfde zou gebeuren wat in Duitsland gebeurde, dus je was zo langzamerhand aan het voorbereiden, wat kan er allemaal gebeuren?

A.F.; Wat dacht U dat er zou gebeuren?

E.M.; Ja, je dacht de gekste dingen, alles ging door je hoofd.

A.F.; Maar wat?

E.M.; Maatregelen die genomen zouden worden tegen de Duitsers. Ik las in de krant, dat de Duitsers, de Duitse Joden alle mogelijke verplichtingen opgelegd kregen, en dat gebeurde geleidelijk ook in Holland.

A.F.; Wat voor verplichtingen?

E.M.; Dat waren aanplakbiljetten, als we ons allemaal rustig zouden houden, zou er niets met ons gebeuren. Dat geloofde ik allemaal niet. Maar na enige maanden, een maand of 2-3, toen de Duitsers in Zutphen rondliepen, en de gebouwen allemaal bezet waren, en plakaten aangeplakt. Joden mochten niet meer komen in parken, niet meer in de bibliotheek, mochten geen overheidsfuncties bekleden. Er werden zogenaamde Verwalters aangesteld, van Duitse zijde, dat waren meestal Nederlanders die met Duitsers samenwerkten. Verwalters, die de zaak overnamen van de directeuren van de zaken.

A.F.; Maar U was in overheidsdienst, hoe ging dat dan?

E.M.; Eind 1940 werd ik ontslagen, toen kreeg ik 70% van mijn salaris, ik werd dus 30% gekort.

A.F.; U werd ontslagen, maar werd wel gewoon doorbetaald?

E.M.; Ik werd doorbetaald met 70%.

A.F.; Wat deed U dan, de hele dag, als U niet meer werkte?

E.M.; Dat zal ik U zeggen, ik kon van die 70% niet rondkomen en mijn jongste broer Leo* 1905, die de zaak had, de groothandel in huishoudelijke artikelen, gaf mij een oplossing. Leo; Zeg hoor eens, ik laat kaartjes drukken en je gaat voor mij als vertegenwoordiger op pad.

Er is even verwarring als Elie Meijers het heeft over zijn jongste zoon, terwijl hij zijn jongste broer bedoelt.

De kaartjes met de naam van Essen groothandel, dat is de meisjesnaam van mijn vrouw, van Essen. Hij heeft een nieuwe koffer voor mij gekocht, kreeg mooie artikelen mee, dus moest ik op reis.

Maar ik had van handelszaken totaal geen verstand, ook geen lust om het te doen, maar het was een must!

Ik moest wel, dus ben ik met mijn koffer meteen op reis gegaan. De eerste dag herinner ik mij nog wel, ben ik gegaan naar V&D in Zwolle. Daar ben ik 4 of 5 keer langs de zaak voorbij gegaan. Ik had ruitenvrees, durfde niet naar binnen te gaan, maar ik moest. Ben naar binnen gekomen, door de portier werd ik ontvangen, gaf mijn kaartje af. Hij zei; Gaat U maar in die kamer daar zitten, dan zal ik de afdelingschefs bellen. Ik zat in de zenuwen, want ik zag er tegenop tot en met. Toen kwamen er 2 of 3 afdelingschefs binnen, ik mocht mijn koffer uitpakken. Ze hadden direct gezegd, we hebben pas ingekocht op dit gebied, de artikelen zien er mooi uit, de volgende maand mag U aankomen.

Maar ik moet U een ding vragen, bent U vandaag voor het eerst op reis? Ik zeg ja, hij dat merk ik. Als U bij de volgende cliënt komt, moet U het verhaal iets anders aanpakken, want U doet het niet als een echte vertegenwoordiger.

Ik denk dat U nooit in zaken gezeten hebt.

Nou, toen had ik er net genoeg van, ik ben in Zwolle niet verder gegaan.

Ik dacht, de volgende dag ga ik het in Arnhem proberen.

In Arnhem had ik hetzelfde, toen moest ik naar binnen, moest moed oppakken, een grote zaak naar binnengegaan, kaartje afgegeven, artikelen laten zien.

Hetzelfde, ik heb pas ingekocht, de artikelen zien er mooi uit, komt U de volgende maand maar aan. Oké, dat heb ik zover voor elkaar gemaakt, de volgende straat genomen, ook een zaak in huishoudelijke artikelen, maar ik heb niet in de gaten gehad dat het dezelfde zaak was, met twee ingangen, de ene straat een ingang en daar, om de hoek een ingang. Ik kende die mijnheer zelfs niet terug, zo zat ik in de zenuwen, dus gaf ik hem weer een kaartje af. Hij zei; ik heb een kaartje van U. Ik zeg, dat kan niet, ik ben in die andere straat geweest. Hij zei, U bent echt bij mij geweest. Ik zei, sorry, dan heb ik mij vergist.

Na dat bezoek aan die zaak in Arnhem, zei ik, nooit meer, ik ga niet meer op reis.

Wat heb ik toen gedaan?, even kijken, ik had de 70% van de Rechtbank, ik heb er wat bijgewerkt, maar wat, weet ik niet meer, kan het mij niet meer voor de geest halen, het is zolang geleden.

A.F.; Wat was het eerste wat U merkte van de maatregelen ten aanzien van de Joden, wat was het volgende wat U merkte?

E.M.; Toen werd het een beetje angstig, de Joodse Raad werd ingesteld, *opgericht op 13 februari 1941 in Amsterdam, de Joodse Raad is een door de Duitsers ingesteld orgaan, die de Joodse gemeenschap moest organiseren en besturen. De Duitsers gaven hun maatregelen door en de Joodse Raad moest ze uitvoeren!* We kregen opdracht om allemaal in het sjoelgebouw te komen, om artikelen op te halen, om mee te gaan naar Polen.

A.F.; Wanneer was dat?

E.M.; In 1940, twijfelt, begin 1941, zoiets.

Toen zei ik tegen mijn vrouw; ik ga nooit weg naar Polen toe.

Tegen Anita Frank; ik heb U gisteren verteld, die man van politie bij justitie, parketwacht, had mij gezegd; hij zat zelf in het verzet, mochten er moeilijkheden komen met de Joden, mochten ze worden opgehaald, want de razzia's begonnen toen al, in 1941, nee 1942, en toen zijn wij gaan onderduiken.

A.F.; Nog even over 1941, de Joodse Raad werd opgericht.

E.M.; De Joodse Raad, we werden opgeroepen, we kregen alle mogelijke artikelen om mee te nemen naar Polen.

A.F.; Wat was dat dan, wat kreeg U dan?

E.M.; Werkartikelen.

A.F.; Wat?

E.M.; Een tas om mee te nemen.

A.F.; Wat zat er in die tas?

E.M.; Die moest je gebruiken om warme kleding in te doen, we kregen er verschillende voorwerpen bij, een hamer, als ik dat goed onthouden heb, een hamer.

A.F.; Waar was die voor?

E.M.; We wisten niet wat we in Polen moesten gaan doen. Toen zei mijn oudere broer Herman* 1900, ga niet onderduiken, blijf toch lekker hier. Ik zei; nee jongen, het wordt gevaarlijk, zoek een onderduikadres, ik heb er een. Tot de laatste minuut heeft hij volgehouden, blijf maar hier, er gebeurt niks.

.....**Einde tape 1**

Elie Meijers verhaal tape 2

Tape 2 vervolg verhaal Elie Meijers, over zijn oorlogservaringen. Woordelijk opgetekend, het verhaal lijkt van de hak op de tak te springen, waardoor een zin soms niet vloeiend

verloopt, en Joodse begrippen worden verklaard en toegevoegd.

A.F.; We waren gebleven bij de Joodse Raad, dat U Uw tas moest ophalen, was dat begin 1941?

E.M.; Ja, begin of eind 1941, ik weet het niet meer, maar iedereen moest zich melden bij de Joodse Raad, de afdeling van de Joodse Raad.

A.F.; Heeft U ook gewerkt voor de Joodse Raad?

E.M.; Nee, nee, bewust heb ik me er ver van gehouden,

A.F.; Waarom?

E.M.; Ik vertrouwde het niet.

A.F.; Wat dacht U dan?

E.M.; Ik wist niet wat de Joodse Raad voor plannen had, je moest soms op je quie vive zijn op alles, voor alles was je bang. De angst werd geleidelijk opgevoerd, doordat je plakaten zag hangen.

Dit mocht niet meer, dat mocht niet meer, we moesten overal buiten blijven, het feit dat ik ook ontslagen was op de Rechtbank, was voor mij voldoende om door te denken, héé, wat gaat er allemaal gebeuren?

Dat was eigenlijk wel de grondslag.

A.F.; Wat heeft U dan gedaan in die tijd?

E.M.; Ik heb wat werk erbij gedaan, dat weet ik wel, maar ik kan het me niet voor de geest halen wat ik gedaan heb om die 70% aan te vullen. Maar wat ik voor mijn broer Leo heb gedaan is wat later geweest, maar betrekkelijk gauw.

A.F.; Wanneer, U vertelde straks dat U nadacht om onder te duiken, wanneer is dat idee ontstaan?

E.M.; Toen ik hoorde dat er in Amsterdam veel Joden opgepakt werden.

A.F.; Hoe hoorde U dat?, hoe wist U dat?

E.M. Was....., in de krant mocht het niet vermeld worden, maar het was een verhaal dat overal bekend was. Je hoorde het van kennissen die familie in Amsterdam hadden wonen, dat ze opgepakt werden. Ja, dacht ik, wat er in Amsterdam gebeurt, kan ook in Zutphen gebeuren, en ik heb het goed gehad.

A.F.; Ja, wat bent U toen gaan doen?

E.M.; Nou, kan ik gewoon door vertellen?,

Ik zal je vertellen, toen ik op de Rechtbank werkte, werkte daar een zekere mijnheer Marskamp, die was daar bij de parketwacht, die had zich aangesloten bij de ondergrondse, en hij heeft direct gezegd; "Hoor eens, met de Joodse maatregelen die op dit ogenblik in Amsterdam bezig zijn, die kunnen ook hier in Zutphen gebeuren. Denk eraan, als er wat is, dan kom ik je waarschuwen en halen, ik zal een schuiladres voor je klaar maken, boven bij mij in huis en dan kom je naar ons toe". Het is gebeurd in november 1942, ik geloof dat ik het goed zeg. Hij heeft ons 's avonds opgehaald, we hebben alles laten staan zoals het was, maar toen we eindelijk op het schuiladres waren, toen is mijn vrouw met die onderduikvader, Marskamp, nog even naar ons huis gegaan, om nog wat op te halen, maar het was allemaal leeggehaald, het was zelfs zo, we hadden een hok met kippen, ook die waren eruit gepikt.

A.F.; Diezelfde nacht al?

E.M.; Alles, na een uurtje, was alles weg.

A.F.; Heeft U enig idee wie dat gedaan had?

E.M.; Geen Idee, geen flauw idee. Voor die tijd, kan ik nog vertellen, toen we er nog woonden, ik had ontzettend lieve burens, mijnheer was procuratiehouder op de bank.

Dat waren de naaste burens waar we zeer bevriend mee waren. Die heeft toen gezegd,; Hoor eens, jullie mooie meubelen moeten ook allemaal ingeleverd worden, heb ik gehoord.

De Duitsers willen alles hebben, zet de mooie meubels maar bij ons neer, je krijgt oude

meubels van ons terug en gebruik die maar zolang. Dat hebben we gedaan.

Maar toen we gepakt waren, toen moest onze onderduikvader, Marskamp, precies weten waar die aan toe was, Ik zeg; geld heb ik niet, ik had Fl. 700, die kun je van mij krijgen.

Toen moest ik een verklaring tekenen, dat alles wat ik bezat, van meubels of geld, moest ik afgeven, voor als we de oorlog niet zouden overleven. Dat heb ik gedaan.

Die burens zijn dat gewaar geworden, mijn onderduikvader is er blijkbaar na toe gegaan, met die verklaring. Na die tijd, na de oorlog, bekeken ze ons niet meer, ze voelden zich verraden.

Ik was verplicht, om voor levensbehoud, die verklaring te tekenen.

A.F.; Wat was de aanleiding dat U op een gegeven moment ging onderduiken?

E.M.; Dat we gingen onderduiken? Ik vertelde U net precies dat we hoorden dat in Amsterdam al zoveel mensen opgepakt waren, en wat daar gebeurde, zou ook bij ons gebeuren, dat zag ik al zitten, intuïtie misschien.

A.F.; Toen bent U naar die man toegegaan?

E.M.; Nee, hij heeft ons opgehaald, 's avonds in het donker.

A.F.; Ja, dat vertelde U.

E.M. We woonden helemaal buiten de stad, dus ik heb 3 jassen over elkaar aan gehad, mijn vrouw een paar jurken over elkaar, om maar wat kleding te hebben. Maar het gevaar, we moesten zelfs de IJsselbrug, in Zutphen overlopen, en ja daar kan ook verraad zijn. Daar konden ook Duitse militairen zijn, om te controleren. Die hebben we gelukkig niet getroffen en zijn heelhuids overgekomen in dat huis.

A.F.; Waarom was dat gevaarlijk om die brug over te gaan?

E.M.; Nou, die man, die in het verzet zat, Marskamp, die had gehoord dat er ook in de provincies razzia's begonnen, zelfs in Zutphen. In Zutphen waren 42 politieagenten, waarvan er 1 goed was, de rest luisterden precies naar alles wat de Duitsers wilden hebben.

Die ene agent was de vader van een collega van mij, die kwam bij ons thuis en zei; denk er aan, als er wat aan de hand is, kom ik je direct waarschuwen, als ik dienst heb tenminste, zorg dan dat je weg bent, en dat heeft hij ook regelmatig gedaan, hij heeft ons regelmatig gewaarschuwd als ze 's avonds Joden moest ophalen, waren wij niet thuis.

A.F.; U kwam bij dat onderduikadres aan, wat was dat voor gezin?

E.M. Ja, hij was bij de politie, de vrouw was zeer gereformeerd, ze hadden een zoon en een dochter, die verloofd was. Dat ging de eerste maand goed, die mevrouw was aardig voor ons, maar toen het langer dan een maand duurde, werd het iedere keer iets minder, en toen we er enige maanden waren, was het niets meer. We kregen niets meer te eten, praktisch niets meer, het warme eten dat we kregen, was een poosje goed, later kregen we alleen maar korsten roggebrood in water geweekt. De onderduikvader had thuis niets te vertellen, hoewel hij politieman was, zij was de baas.

Wij zaten boven op de vliering, de trap werd 's avonds naar boven gehesen.

Die man had het goed met ons voor, die deed 's avonds de trap naar beneden en legde appels voor ons neer, toen zij dat in de gaten had en pikte ze de appels weer weg, mochten we ook niet hebben.

A.F.; Hoe zag die vliering er uit?

E.M.; Zeer sober, er stond een ledikant, een oude kast waar wat oude Libelle's, tijdschriften, in lagen, zodat mijn vrouw, als ze zich wat bezig wilde houden, die oude Libelle's kon lezen. Toen onze onderduikmoeder dat in de gaten had, werden alle Libelle's weggehaald, mocht ze ook niet meer hebben.

Mijn zoontje David* 1935, was toen 6 of 7 jaar, had zo'n honger. Mijn vrouw heeft aan de onderduikmoeder gevraagd; mijn kind heeft zo'n honger, mag hij misschien een glaasje melk hebben? Ze zei; geen sprake van; de Joden moeten straf hebben, ze hebben Jezus vermoord, hij krijgt geen melk. We hebben het niet zo lekker gehad.

A.F.; Maar die kamer waar U zat?

E.M.; dat was geen kamer, een vliering, een zoldertje, we konden naar boven met een trap die naar de vliering ging, die 's avonds werd opgehesen, dus konden niet weg. Op die vliering was, zo'n laag gemaakt,(..... *Elie maakt een gebaar om aan te geven dat het een lange strook was*), waar we in moesten duiken als er een overval zou komen. We hebben tal van keren moeten oefenen, om in dat gat te kunnen komen, op een gegeven moment was er een overval.

De telefoon gaat, het gesprek gaat daarna verder.

A.F.; Een kleine interruptie, U was aan het vertellen als er een overval was.

E.M.; Ja, als er een overval was, was er een soort....., tussen de zolder en de vliering was er een ruimte, zo hoog dat er precies een mens in kon. Mijn zoontje en ik gingen er betrekkelijk vlug in, mijn vrouw met grote moeite. Tijdens die overval, ze zijn gelukkig niet boven geweest. En toen ze weg waren uit het huis bij mijn onderduikvader, zijn we betrekkelijk gauw uit die ruimte gekomen, maar mijn vrouw moest eruit getrokken worden. Ze kon niet bewegen, en het is een grote heisa geweest om haar eruit te krijgen.

A.F.; Hoe kwam dat, van de angst?

E.M.; Blijkbaar van angst, maar de ruimte was zo klein, ze paste er precies in. Ze moest er in geschoven worden en uitgetrokken worden. Over die ruimte waren allemaal oude dekens neer gelegd, die schuilplaats was niet zichtbaar.

Dus als die Duitsers boven gekomen zouden zijn, hadden ze niet in de gaten, dat daar een schuilplaats was.

We moesten de hele dag fluisteren tegen elkaar, want de scheidingsmuur was slechts een steensmuurtje met de burens ernaast, dus hardop praten mochten we niet. Mochten niet te vaak naar het toilet gaan, zo lang mogelijk ophouden.

A.F.; Dat deed U beneden, daar voor ging U naar beneden?

E.M.; Mijn vrouw stond te huilen, mijn zoontje lag de hele dag op bed. Ik ging verhaaltjes vertellen om de dag door te komen.

Die dagen waren zo lang!

A.F.; U ging naar beneden om naar het toilet te gaan?

E.M.; Maar op een gegeven zondagmiddag kwamen zij mij vertellen, de onderduikvader, dat ze de hele dag bezoek kregen, dus we konden niet naar het toilet gaan. Toen heeft hij een grote emmer neergezet, beneden, (op de overloop?) daar moesten we onze behoefte op doen, plassen e.d. meer. Juist door zulke dagen, door nervositeit, moet je meer naar het toilet dan anders, en was de emmer betrekkelijk gauw vol. Toen dacht ik; ik ben gekomen met een hoedje op.

Die hoed moeten we maar verder gebruiken om te plassen, maar die begon door te lekken. Die hoed heb ik uit een dakraampje gegooid. En maar proberen op te houden tot het bezoek weg was, toen konden we gebruik maken van de W.C. Toen mochten we niet allemaal naar de W.C. want dat zou voor de burens merkbaar zijn als er vaak werd doorgetrokken.

Het was allemaal een toestand, die onbegrijpelijk is voor de mensen van nu.

A.F.; Maar U had niets te lezen?

E.M.; Ik had niets te lezen, we mochten niets, we kregen niets. Hij, de onderduikvader, luisterde wel naar de zender uit Engeland, van hoe heet dat, Radio Oranje heette dat, geloof ik, ja, maar hij mocht er niets van vertellen, wat er aan de hand was. Ik vroeg hem regelmatig, weer nieuwe berichten? We hoorden vliegtuigen overkomen, van de Royal Air Force, die kwamen over het huis denderen, ja, die gingen Duitsland bombarderen, dan vroegen we na de tijd aan onze onderduikvader, wat gaat er gebeuren? Hij; ze zullen wel naar(Mofrika)????? gaan de boel kapot gooien.

Toen zijn we nog verraden op 1 januari 1945, en werden we in de kamer bij elkaar gedreven. Ik ben onder het ledikant gekropen en dacht misschien red ik het nog, maar in een mum van tijd, zag ik 3 revolvers op mij gericht, dus was er geen redden aan. Mijn vrouw en zoontje,

die toen 8 jaar was, moesten tegen de muur staan, het gezicht naar de muur.

De Landwachten schoten net boven hun hoofd, daar hebben ze een half uur moeten staan, ik heb doodsangsten uitgestaan.

We werden verhoord en moesten we vertellen waar de onderduikvader zoveel geld vandaan had, want ze hadden een bedrag van fl.25000.- of fl. 30000,- in huis gevonden.

Hij moest namelijk de spoorwegmensen uitbetalen, die ook ontslagen waren. Toen heeft mijn onderduikvader gevraagd of hij even naar het toilet mocht gaan, hij stond onder bewaking van de Landwacht, het werd toegestaan, en is hij door het toiletraampje gevlucht.

Ze hebben alles afgezocht, niets gevonden.

Wij als gezin, de familie Marskamp, de schoonfamilie, werden allemaal opgehaald, en gingen met 20 of 21 mensen op een lange boerenwagen naar het Huis van Bewaring daar hadden we rechtstreeks kunnen komen door de IJsselbrug over te gaan, dan waren we er bijna, maar juist omdat we Joden waren, moesten we de hele stad Zutphen door lopen.

Ik kon niet meer lopen, ik had mijn voet helemaal kapot. Toen is mijn vrouw heel boos geworden en zei; mijn man kan niet lopen, dan ga ik lopen, dan kan hij uitrusten, hij kan niet lopen, dat hebben ze toegestaan.

Toen we in het Huis van Bewaring in Zutphen kwamen, waar ik uit hoofde van mijn functie regelmatig kwam, in die cellen, werden we gescheiden. Mijn vrouw en zoontje kwamen beneden op de etage in een cel, ik kwam boven in een cel.

Bij mijn vrouw en zoontje in de cel, werd door de hoer, een meid die bij de Moffen thuis woonde, op de mensen ingesproken. Zij moest mijn vrouw uithoren. Mijn vrouw kreeg toen beter eten als ik, als ze maar vertelde, ze heeft nooit wat verteld.

A.F.; Wat vroeg ze dan aan haar?

E.M.; Dat weet ik niet, maar alles proberen te weten te komen over het onderduikgezin.

A.F.; Wat is er met die onderduikmoeder gebeurt?

E.M.; Ook in het Huis van Bewaring, de dochter, de zoon, de schoonfamilie, die zijn in betrekkelijk korte tijd weer vrijgelaten, en wij zijn gebleven, 3 weken in een kleine cel.

Nadat ik er een week zat, werd ik opgehaald door de S.D.(Sicherheits Dienst) en gebracht naar mijn eigen woning, waar de S.D. een kantoor had. Daar werd ik verhoord, ik moest precies vertellen wat ik wist van de onderduikvader, waar het geld vandaan kwam, kreeg een revolver op de borst gezet, keel en later op de rug. Als ik niet precies vertelde waar het geld vandaan kwam, zou ik de kogel krijgen. Ik zei; geef mij direct maar de kogel, want ik weet het niet. Ik ga niet voor verrader spelen, liever dood dan iemand verraden.

A.F.; Maar wist U het echt niet?

E.M.; Ik wist het wel, ik wist alles.

A.F. Waar kwam het geld dan vandaan?

E.M.; Dat geld kreeg hij allemaal toegestuurd, en werd bij hem thuisgebracht.

A.F.; Van wie?

E.M.; Dat weet ik niet, dat hoorden we boven (op zolder) niet!, maar hij kreeg regelmatig geld gebracht en hij moest de spoorwegmensen die ontslagen waren of gestaakt hadden, moest hij uit betalen, van dat bedrag dat hij thuis had. Dat wist ik allemaal wel, dat had hij mij ook verteld.

Toen hebben ze mij vrijdag een uur verhoord, door die hoer (die bij mijn vrouw zat) werd ik bespuugd van alle kanten, ze dreigden met alles, ze kunnen doen wat ze willen, verraden doe ik niet.

A.F.; Waar dreigden ze mee?

E.M.; Dood te schieten, dan zouden ze mijn vrouw en zoontje ook doodschieten, dat werd er allemaal bij verteld. Ik ga ze niet verraden, ik weet het niet, kan niet vertellen. Dan zullen we je terug brengen naar de cel, dat was op een vrije dag, we halen U op maandagmorgen weer op, als U dan nog niets weet en niets wilt vertellen, krijgt U de kogel of we gooien U de

gracht in waar U wordt verdronken.

Ik zei, dan kunt U dat beter meteen doen, want maandag weet ik ook niets. Ze zijn maandag niet terug gekomen. Ik had ze blijkbaar zo stevig vastgepraat, dat ik niets wist, ze zijn niet teruggekomen. Maar we hebben ellendige jaren meegemaakt, door het weinige voedsel dat we kregen, niets te lezen, niets te horen.

A.F.; U zat toen nog een paar weken in de gevangenis?

E.M.; Toen we gepakt werden, hebben we 3 weken in de gevangenis gezeten en zijn na die 3 weken naar Westerbork gebracht, door 3 dronken Landwachters.

A.F.; U moet even vertellen wat Landwachters waren.

E.M.; Die waren ook in Duitse dienst.

A.F.; Waren dat een soort politieagenten?

E.M.; Nee, geen politieagenten, gewoon burgers. Die mensen waren stomdronken en wisten niet wat ze deden, en hebben van ze zelfs een boterham met spek gekregen, dat is de enige keer in mijn leven dat ik spek gegeten heb. (Spek en ander varkensvlees is trefah, niet koosjer voedsel en past niet in de Joodse voedsel voorschriften) We hadden ook zo'n vreselijke honger, dus wat we konden krijgen, hebben we maar genomen.

Onder bevrijdingsverhalen Westerbork:

Eind 1944 werden Elie Meijers, zijn vrouw Lina van Essen, en hun zoontje David 1935 op hun onderduikadres in het buitengebied van Zutphen verraden en gearresteerd, en 3 weken later op transport gesteld, waar ze op 26 januari 1945, ruim 2.5. maand voor de bevrijding, werden ingeschreven.*

Elie; toen we in Westerbork aan kwamen, werd ik eerst in het ziekenhuisgedeelte van het kamp ondergebracht. Nadat we opgepakt waren in Zutphen, waren we door de S.D. hardhandig verhoord. Ik was er slecht aan toe, en in mijn latere leven heb ik daar nog regelmatig last van gehad. Omdat we als strafgevallenen binnen gekomen, hebben Lina, zoontje David en ik tot de bevrijding in verschillende barakken geleefd.

In het kamp Westerbork ben ik aan het werk gezet. Eerst binnen het kamp en later hout sprokkelen, vlak buiten de omheining, in het bos wat daar destijds was.

Toen we ongeveer 14 dagen in Westerbork waren, werden onze persoonsbewijzen in de kleding gevonden, en werden we uit die barak gehaald en overgebracht naar de strafbarak. Mijn zoontje bleef toen alleen over, met alleen maar vreemde mensen.

A.F.; Waarom was dat dan?

E.M.; Omdat ze die persoonsbewijzen hadden gevonden.

A.F.; Wat was er met die persoonsbewijzen?

E.M.; Daar hadden ze de J van Jood uitgekrabd.

A.F.; En daarom werd U in de strafbarak gezet?

E.M.; Ja.

E.M. Uw kleding werd doorzocht?, hoe ging dat dan?

E.M.; De kleding moesten we afgeven, we kregen allemaal een overal aan.

A.F.; U kwam aan in Westerbork en dan moet je je kleding af geven?

E.M.; Ja, werd eerst gefouilleerd, toen we binnen kwamen, toen kregen we allemaal overals en ondergoed.

Wat we hebben mochten, dat gold ook voor de vrouwen en kinderen. Alles liep in overals. Daar moesten we hard werken, bomen hakken, wat ik niet vol kon houden, lichamelijk was ik totaal verwoest, ik woog nog 90 pond, 45 kilo. Werd direct onder behandeling van een dokter daar gebracht. Als ik een eindje moest lopen, moest mijn vrouw mij vasthouden of de dokter, ik kon niet meer lopen.

A.F.; Hoe was het in Westerbork?

E.M.; slecht.

A.F.; Dat was in 1945, toen waren de laatste transporten toch al geweest?

E.M. Nee, ja, met het laatste transport in december (moet zijn september [red.]) 1944 zijn mijn broers Jacob en Herman meegegaan, of ze met hun vrouwen waren weet ik niet. (Hun complete gezinnen met hun jonge kinderen werden in Sobibor vergast) Ik heb nooit iets gehoord.

A.F.; Hoeveel mensen zaten er in Westerbork op dat moment, januari 1945?

E.M.; Toen ik er zat, zaten er 1000 mensen.

A.F.; Allemaal Joden?

E.M.; Ja.

A.F.; U ging eerst werken op een bomenafdeling?

E.M.; Bomen hakken, dat was voor mij veel te zwaar, ik kon geen hakbijl omhoog krijgen.

A.F.; Waar was dat voor, dat hout?

E.M.; Dat hout was hard nodig, er waren geen kolen meer.

A.F.; Werd dat gebruikt in Westerbork of werd dat verkocht?

E.M.; Maakt een gebaar van niet weten. We gingen elke morgen om 5 uur op appel, moesten ons melden en dan gingen we onder begeleiding naar de barakken gebracht, naar de werkplaats gebracht.

A.F.; Hoe zag die barak eruit?

E.M.; Grote houten barakken, alleen maar slaapkamers, daar stonden allemaal houten ledikanten. Dan kwamen ze, elke week, Hollanders die in Duitse uniformen, kwamen controleren of de bedden wel goed werden opgemaakt, precies zoals het moest.

A.F.; Hoe moest U dan Uw bed opmaken?

E.M.; Het moest precies allemaal ingestopt worden, zodat er niets aan de buitenkant hing. Dat moest precies gebeuren volgens voorschrift. Dat werd regelmatig gecontroleerd.

A.F.; Wie had U dat geleerd?

E.M.; De kampbewaarders.

A.F.; U kwam binnen en dan werd U eerst verteld Hoe U het bed moest opmaken?

E.M.; Hoe ze het bed opgemaakt wilden zien, zo moesten we dat allemaal doen, mannen apart, vrouwen apart.

A.F.; Dat betekende dus dat U nog lakens had, had U nog lakens en dekens daar?

E.M.; Ja, dekens wel, een of twee, lakens geloof ik, helemaal niet.

A.F.; Een kussen?

E.M.; Een kussen wel.

A.F.; Wat was het voor matras, van stro?

E.M. haalt zijn schouders op, ik weet niet hoe ze gevuld waren, weet ik niet.

A.F.; Lag het een beetje?

E.M.; Jawel, dat was wel uit te houden, maar als je naar bed ging, lag je altijd te denken, wat kan er vannacht gebeuren, je was steeds in gedachten.

A.F.; Waar dacht U dan aan?

E.M.; Aan wat er aan maatregelen zouden komen, je hoorde.....

Ik had gehoord dat er veel transporten weg waren, dat wist ik al toen ik naar Westerbork ging en dacht dat kan ons ook gebeuren. Toen ze in (*december*) 1944, is een spoorlijn gebombardeerd en konden geen treinen meer weg, vandaar dat we niet weggevoerd zijn. Dat is onze redding geweest. Mijn broers, hoorde ik later, zijn meegegaan met het laatste transport. (Het laatste transport is 13 september 1944 geweest. Het kamp zou eigenlijk al op 1 september ontmanteld moeten worden.)

A.F.; Op welk deel is de spoorbaan dan gebombardeerd?

E.M.; (verstond de vraag niet goed) Door de Engelsen, de Royal Air Forces.

A.F.; Maar niet het deel in Nederland?

E.M.; In Westerbork, in Nederland, in Drenthe.

A.F.; Daar is het gebombardeerd? de spoorbaan?

E.M.; Ja dat is blijkbaar in december 1944 gebeurt. ??

A.F.; Kwam U nog bekenden tegen in Westerbork?

E.M.; Nee, nee, er zaten veel Duitser, Duitse Joden, die in Holland waren komen wonen, die gevlucht waren naar Holland toe. Nee, een paar Amsterdammers die je later leerde kennen. De mensen zorgden daar alleen voor zichzelf. We werden daar gedwongen egowist te worden, om te zorgen dat als je eten over had, dan werd dat verkocht aan iemand die geld over had, dan had je weer een paar centen.

A.F.; Wat deed je dan met die centen?

E.M.; Proberen er iets anders voor te kopen.

A.F.; Wat dan?

E.M.; Brood, fruit dat kreeg je helemaal niet.

A.F.; Wat kreeg je dan te eten?

E.M.; Brood, bruin brood, dat herinner ik me nog wel, maar veel te weinig. Soep als warm eten, de soep was niet te drinken, wat rauwkost erbij. Het was teveel om dood te gaan en te weinig om te leven. Vandaar dat ik zo afgevallen was.

A.F.; U kon niet bij de bomen werken, wat bent U toen gaan doen?

E.M.; Ben ik eerst geplaatst in de aardappelkeuken, aardappels schillen, de hele dag, dat vonden ze voor een man, eigenlijk geen baan, toen ben ik, samen met mijn vrouw, samen met andere gedetineerden, in werkplaatsen waar we autobatterijen in elkaar slaan, was een rotwerk, zwaar werk. Je werd er roetzwart van, dus 's avonds maar weer douchen. Als je naar het toilet moest, moest je in de houding springen, salueren, in het Duits vragen of je naar het toilet mocht. Het waren Hollanders.

A.F.; Mocht dat altijd?

E.M.; Je mocht vragen, als ze goede zin hadden wel, anders niet.

A.F.; Het toilet was buiten?

E.M.; Van het toilet moet je niet zo voorstellen, het waren grote tafels, waar allemaal gaten ingemaakt waren. Soms zat je met 6 man tegelijk.

A.F.; U droeg daar een overal, werd die ooit verschoond? Verstaat de vraag niet goed.

E.M.; Die moest uitgetrokken worden, anders kon het niet.

A.F.; Kreeg U wel een schone overal?

E.M.; Ja, die werden wel verschoond.

A.F.; Elke week?

E.M.; Dat weet ik niet meer.

A.F.; Die batterijen, daar werd U helemaal zwart van, hoe kwam dat dan?

E.M.; Daar kwam roet uit, het waren autobatterijen, gewone batterijen, ontzettend zwaar werk, ze waren zo groot, geeft een formaat aan van een grote doos.

A.F. Wat werd er dan mee gedaan?

E.M.; Ze moesten plat geslagen worden, waar ze voor gebruikt werden, weet ik niet. 's Avonds, tegen een uur of 5, ging je terug naar de barak toe, de woonbarak. Dan mocht je douchen, dat mocht wel want we waren pik- pikzwart.

In het gezicht en aan de handen.

A.F.; Wat deed U dan 's avonds?

E.M.; Niets, we zaten ons maar te vervelen en denken. Je mocht in het kamp wel rond lopen. Er stonden 2 grote wachttorens die de hele dag en nacht bezet waren door Duitsers, dus vluchten kon niet.

Ben zelf zo naïef geweest, dat ik hele kamp rondgelopen ben om te zoeken, voor als ik zou vluchten, waar kan ik naar toe, daar was geen mogelijkheid. Het was 17 april of mei, dat

weet ik niet meer precies, (moet zijn 12 april) dat we bevrijd werden door de Canadezen. Plotseling kwamen er Canadezen binnen rijden. Ik zag 's ochtends, de Duitsers die ons bezetten, allemaal met de fiets wegrennen, ik zag ze weg gaan. Ik zei tegen mijn vrouw; er is iets aan de hand, maar ik weet niet wat. Naar een korte tijd hoorden we dat de Canadezen binnen waren gereden met hun tanks en trucks. Toen waren er plotseling Nederlandse vlaggen, plotseling voldoende radio's, waar ze vandaan kwamen, weet ik nog niet. Iedereen leefde op en zo geleidelijk kon je naar elders, maar zoals ik je gisteren vertelde, ik was geestelijk weg, kon niets meer denken.

A.F.; De Canadezen kwamen, wat veranderde dan? Kreeg U gelijk te eten?

E.M. Ja, echt wit brood, dat goede Amerikaanse wit brood, het was hellemaal een verrassing. Het was moeilijk om te verwerken, na zo'n rottoestand, je kon eigenlijk niet beseffen wat er plotseling gebeurde.

Uit bevrijdingsverhalen Westerbork;

Op 12 april 1945 zijn we door de Canadese militairen bevrijd. Elie, Lina en hun zoon David* 1935 Meijers mochten op 17-5-1945 uit het kamp Westerbork vertrekken. Na de oorlog kon het gezin terug naar hun woning in Zutphen aan de Ruysdaelstraat 1.

Einde tape 2.

Elie Meijers verhaal tape 3

Tape 3 vervolg verhaal Elie Meijers, over zijn oorlogservaringen. Woordelijk opgetekend, het verhaal lijkt van de hak op de tak te springen, waardoor een zin soms niet vloeiend verloopt, en Joodse begrippen worden verklaard en toegevoegd.

A.F.; We waren gebleven bij de bevrijding.

E.M.; Kunnen we beginnen?

A.F.; Ja,.

E.M.; De mensen die bevrijd waren en thuiskomst hadden bij kinderen of wat het ook was, konden betrekkelijk vlug vertrekken, want de cellen moesten leeggemaakt worden voor de N.S.B. -ers, die in de oorlog, vaak boerenjongens, aangesteld werden als burgemeester, van verschillende kleine dorpen. Die werden gevangen genomen, er was er zelfs één bij die in Amsterdam een zwangere vrouw van boven af de trap had gegooid, die man was burgemeester geworden, dat was een heldendaad.

Ik kon geen adres voor de geest halen waar ik naar toe kon gaan.

A.F.; Uw vrouw ook niet?

E.M.; Nee, die was ook zo onder de indruk, we hadden zoveel meegemaakt, zoveel te verwerken, dat de geest niet meer werkte.

Toen ik weer terug op kantoor kwam, om te werken, ben ik bijna een jaar buiten dienst geweest, ook onder behandeling van een dokter, een psychiater ???, ik was geestelijk compleet ingestort, heb enorm veel hoofdpijnen gehad, waar ik heden ten dage nog aan lijd, vannacht had ik de hele familie weer voor me.

A.F.; Terug naar de Canadezen, toen die kwamen.

E.M.; Ja, de Canadezen kwamen, ik kon niet lopen of dat een psychisch gevolg was, weet ik niet. Toen de Canadezen kwamen om ons op te halen, heb ik een sprong genomen en in een keer in de wagen gesprongen en dat terwijl ik mij nauwelijks bewegen kon. Ik kreeg een psychische ontspanning, wetenschappelijk kan dat misschien wel verklaard worden, ik weet het niet.

A.F.; Waar hebben ze U naar toe gebracht?

E.M.; Toen zijn we gegaan naar Zutphen, zoals ik U gisteren vertelde. Na ons huis opgezocht te hebben, waar andere mensen in woonden, ben ik gegaan naar de huizen van mijn broers Herman en Jacob, Frans Halslaan 64 en 66, of ik de straat terug kon vinden, wist ik eerst ook niet, daar woonden ook andere mensen. Ik heb zelfs bij ons huis aangebeld, de mensen zeiden; dit is ons huis, wij wonen hier, wij hebben dit toegewezen gekregen.

Toen ben ik gegaan naar de voorzitter van de joodse gemeente in Zutphen, dhr. Krukiener?, en heb hem verteld dat we net terug kwamen uit het kamp. Hij zei; ik heb de kamer vol zitten met mensen, ik kan niemand helpen, U moet zich zelf weten te redden. Daar kreeg ik ook al geen hulp van. Toen werden we later opgevangen door die mevrouw die in dienst was geweest van de S.D. Sicherheits Dienst, wat we niet wisten.

Ik kreeg van de wethouder van Hengelo Gelderland, mijn geboorteplaats, die dicht bij ons huis in Hengelo woonde, kreeg ik Fl. 100,- van de gemeente Hengelo, om te houden. Ik wilde geen geld cadeau hebben. Als ik weer ga werken voor het Rijk, wil ik die Fl. 100,- terug geven, ik wil geen cadeautje hebben. Ik heb die Fl.100,- teruggeven, toe ik het achterstallige salaris had ontvangen, tot de laatste cent teruggebracht. Van die zelfde wethouder uit Hengelo Gld. kregen we een bord, mes en lepel, mijn vrouw dito en ook mijn zoontje. Toen kregen wij een kamer toegewezen in de straat waar ik gewoond had, in de Frans Halslaan in Zutphen. Die kamer was veel en veel te klein, daar konden we niet wonen, toen zijn we gegaan naar de Rembrandtstraat , en kregen 1,1/2 kamer, we kregen er een slaapkamer bij. Mijn vrouw is zwanger geraakt, en moesten we daar weg. Ik heb vreselijk moeten vechten met de gemeente Zutphen, met de wethouder, die mij met de hand had beklonken, dat als het huis van mijn broer vrij zou komen, zouden wij dat mogen betrekken. Dat heeft hij niet gehandhaafd, daar was ik vreselijk boos over, en heb ik de burgemeester van Zutphen gebeld, die ik voor die tijd advocaat was, die kende ik goed, Jhr. Mr. C.C. de Jonge, *in dienst van 1945 tot 1952, ik heb hem gebeld vanuit de Rechtbank, waar ik toen al werkzaam was.* Toen zei hij; waar gaat het over? Waarom wilt U mij spreken ? Over huisvesting. Dan moet U niet bij mij zijn, dan moet U de wethouder van huisvesting hebben. Ja, die wil ik er graag bij het gesprek hebben als ik U mag spreken. Oke, kom maar naar het gemeentehuis toe, het stadhuis in Zutphen.

Ik heb hem verteld wat er gebeurd was, wat de wethouder mij beloofd had, met een handdruk zelfs. Burgemeester; die wethouder is heel eerlijk.

E.M.; Ik twijfel niet aan zijn eerlijkheid, maar toch heeft hij zijn woord niet gehouden, dus wil ik ontzettend graag dat de wethouder erbij komt, bij dit gesprek, en de wethouder kwam erbij.

E.M. U zegt dat U dat niet beloofd heeft, dus dan ben ik een leugenaar, dan moet U mij uitschelden voor leugenaar waar de burgemeester bij is, want ik lieg niet. De burgemeester was zo tactisch en zei; Ik ken dhr. Meijers heel goed van de Rechtbank uit, die jukt niet. Zeg dan liever, ik herinner me het niet meer, dan ik heb het niet toegezegd. Dat heeft geholpen, waarop de wethouder zei; ik zal een ander huis voor U proberen te krijgen, ik heb nog wel een huis vrij. Toen noemde hij een huis dat was gelegen in de achterbuurt van Zutphen. Accepteert U dat?

E.M.; Ja, dat accepteer ik dat onder voorbehoud, U gaat naar de achterbuurt waar ik niet thuis hoor en U ook niet, maar U gaat er wel naar toe, en ik neem Uw huis, want ik heb vernomen dat U 3 keer verhuisd bent en nu een prachtig huis hebt. Toen zei de burgemeester; Nee, U kunt mijnheer Meijers toch niet in de achterbuurt gaan stoppen, dat past niet, daar ga ik niet mee akkoord, daar moet U met iets anders voor de dag komen.

Wethouder; ik heb nog een huis aan de Deventerweg, dat is een goede buurt, een heel goede buurt zelfs, maar dat is behoorlijk gehavend.

E.M.; Dat accepteer ik ook nog, daar wil ik wel wonen. Ben naar dat huis toegegaan, er was slechts een klein raampje kapot, er had een leraar ingewoond die geïmmigreerd was naar Afrika, de telefoon was zelf nog in werking. Een prachtig huis, groot huis zelfs, hele grote kamer en prachtige tuin erbij, daar zijn we gaan wonen.

Het was van een Joodse eigenaar, die was blij dat wij erin kwamen wonen, ik kende hem goed. Met het geen dat we hadden, hebben wij het een beetje gemeubileerd, sober eerst, langzaam weer wat opgebouwd, toen ik weer wat geld had. Toen ik weer op de Rechtbank mocht werken, heb ik 's avonds gewerkt tot diep in de nacht, voor het Tribunaal, voor de berechting van oorlogsmisdadigers. Daar kreeg ik elke middag, als er zitting was, vrij om verslag voor de krant te maken.

A.F.; Voor de krant?

E.M.; Ja, ik heb ook journalistiek werk gedaan, in dienst van mijn broer Leo, toen hij bij de redactie werkte bij Uitgeverij Misset in Doetinchem. Hij kon het nieuws uit Hengelo Gld. er niet allemaal bij doen. Leo zei toen; Doe jij dat werk maar, van alles wat er op zo'n dorp gebeurde moest je verslag doen, daar werd ik ook voor betaald. Dan ging ik 's avonds nog voor het Tribunaal werken, tot 's nachts 2 of 3 uur door, om excerpt te maken, een uittreksel uit het dossier. Als de rechter dan de volgende dag zitting had, had ik een heel uittreksel gemaakt, dat wat ik van belang

vond, dat konden ze dan gebruiken en hoefden ze niet meer het hele dossier door te bladeren. Op een gegeven moment vond ik een dossier er bij van een vent uit Apeldoorn, dat was een van de bewakers van Westerbork geweest die in Duitse dienst was geweest. Toen heb ik 's avonds om 10 uur de raadsheren opgebeld, de president van het Tribunaal, en gezegd; Hoor eens, ik heb dit dossier gevonden. Ik mocht de dossiers thuis hebben, kreeg elke dag zo'n stapel mee. Die vent was bewaker van het kamp Westerbork en diegene die mij mishandeld heeft, geslagen, ik was gewond aan mijn voet en kon niet lopen, maar ik moest ererondjes lopen, met een bloedhond achter me aan, maar ik moest lopen. Ik ben er op laatst bij neergevallen, was uitgeput. Toen zei de president; Bent u bereidt om als getuige te komen? Ik zei; dolgraag. Toen 's morgens de zitting begon van het Gerechtshof, dat was een Buitengewoon Gerechtshof, zei de president tegen de advocaat van die Landwacht; ik heb er gisteren een getuige bij gekregen, die wil ik opvoeren op de lijst van getuigen.

Daar ga ik niet mee akkoord, zei die advocaat. De president; U mag doen wat U wilt, maar ik ga mijnheer Meijers horen als getuige.

E.M.; Ik mocht op het podium komen van de rechter. Toen heb ik die vent eerst nog gevraagd of hij nog Hollands verstond, want in het kamp sprak hij alleen maar Duits, hij kwam uit Apeldoorn.

Ik zei; praat nu maar Hollands, toen heb ik hem de les gelezen, ik heb alles verteld wat hij met mij heeft uitgevoerd, toen kreeg hij 10 jaar gevangenisstraf, later heeft hij gratie gekregen, onder de voorwaarde dat hij nooit meer naar Zutphen mocht komen. Het Tribunaal was voor de lichte gevallen, het Buitengewoon Gerechtshof was voor de zware gevallen. ????

A.F. Dat Tribunaal was in Zutphen?

E.M.; Ook in Zutphen.

A.F.; Vertelt U over die vrouw waar U kort na de bevrijding bent geweest.

E.M.; Ja, we werden vriendelijk ontvangen met melk.

A.F.; Hoe had U die vrouw ontmoet?

E.M.; Die kwam naar beneden, die woonde op een bovenhuis, die zag ons blijkbaar staan, we waren helemaal beteuterd en wisten geen weg meer. Die kwam naar beneden rennen en zei;

"Gut mijnheer Meijers, bent U terug uit de oorlog, kom maar snel mee na boven, U ziet er zo slecht uit". We mochten onder de douche, we kregen eieren, melk, brood, wat we hebben wilden. We kregen een slaapkamer en de volgende morgen, had een oud collega, die onder mij stond op de Rechtbank en had gehoord dat wij daar waren en kwam naar boven toe en zei; Weet je waar je terecht gekomen bent, die mevrouw heeft je leuk ontvangen, maar ze was een medewerkster van de Sicherheits Dienst, en heeft nauw samengewerkt met de Duitsers.

A.F.; Waarom deed ze dat dan?

E.M.; Ze voelde zich aangetrokken tot die Duitse toestanden.

A.F.; Waarom heeft ze U ontvangen?

E.M.; Om de vlag van de lading te dekken, ze wou een goede Hollander zien.

A.F.; Ik wil het nog even over die wethouder hebben, die U zo dwars zat met die huisvesting.

E.M.; Ja.

A.F.; Was dat antisemitisme?

E.M.; Nee, integendeel zelfs, had zelfs Joden thuis gehad.

A.F.; Waarom deed hij dan zo vervelend tegen U?

E.M.; Hij was afschuwelijk onaardig tegen mij.

A.F. Waarom?

E.M.; Hij had mij de belofte gedaan, dat ontkende hij later, was hij blijkbaar later vergeten, dat hij mij die belofte had gedaan en andere mensen in het huis van mijn broers gezet. Hij had mij stellig beloofd; dat als een van de huizen leeg komt, dan krijgt U hem.

A.F. Heeft U zich nooit afgevraagd waarom hij tegen U zo onaardig deed?

E.M.; Nee, het feit dat hij zijn belofte niet heeft gehouden en ons het huis niet heeft gegeven, dat vond ik vreselijk onaardig. Als je iets belooft, moet je het doen. Hij had het zelfs stellig toegezegd, zelfs een handdruk gegeven toen hij dat beloofde, toen heb ik de burgemeester gebeld.

A.F.; Was dat een huis dat U broer in zijn bezit had.?

E.M.; Ja, ik had 2 broers, mijn oudste broer Jacob en mijn broer Herman die elk een huis laten bouwen, naast elkaar.
A.F. Het was dus eigendom van de familie.

E.M.; Ja,

A.F.; Heeft U daar later nog iets mee te maken gehad?

E.M.; Ja, het huis van mijn oudste broer Jacob, heb ik gekregen toen het helemaal vrij was, het andere huis....., even kijken, mijn broer Herman was buiten gemeenschap van goederen met zijn vrouw Vrouwtje de Liver* 20-8-1909 Maastricht en net als Herman en hun kinderen op 11-7-1943 in Sobibor vergast.

Herman had nog een schoonzusje de Liver die getrouwd was en in Rotterdam woonde. Die familie heeft heel naar gedaan en begon zich alles toe te eigenen, dit moesten ze hebben, dat moesten ze hebben. Toen heb ik me zo boos gemaakt, hou de hele troep maar, ik wil er niets van hebben, niets, niets!!

A.F.; U bent weer bij de Rechtbank gaan werken?

E.M.; Ja, na ongeveer een maand, zes weken, dat ging heel gebrekkig, ik had hevige hoofdpijnen, ben toen een jaar buiten dienst geweest, met behoud van salaris.

A.F.; Ze waren, De Rechtbank, wel aardig voor U?

E.M.; Jazeker, alleszins, want toen ik 25 jaar getrouwd was

nee, toen ik 40 jaar bij de Rechtbank was, ik heb verschillende griffiers gehad, de laatste 10 jaar, heb ik een griffier gehad, die kwam uit Indonesië, die wist helemaal niets van het Rechtbankwerk, had daar (Indonesië) bij het Ministerie gewerkt. Die heb ik helemaal ingewerkt en toen hij het werk kende, gut oh gut, hij was precies als de Moffen, hij was een Jodenhater, heb ik later gemerkt. Ik kon geen goed meer met hem doen, de laatste 10 jaar, ik heb er 48 jaar gewerkt, de laatste 10 jaar was hij een nagel aan mijn doodskist.

Toen ik 40 mijn 40^e jarig jubileum moest vieren, nee.... Toen ik ontslagen werd, voor mijn pensioen, werd ik binnen geroepen bij diezelfde baas (uit Indonesië) met mijn 40^e jarig feest, heb ik een grote receptie gegeven in het Gerechtsgebouw,

FOTO, de zaal mocht ontruimd worden, de stoelen eruit etc., er mocht een feestzaal van gemaakt worden, ik heb het allemaal zelf bekostigd. Er waren 200 mensen in de zaal.

Maar toen ik met pensioen ging in 1968, (Elie is dan 65 jaar) werd ik binnengeroepen bij die baas (uit Indonesië) die het mij erg moeilijk gemaakt had de laatste jaren.

Hij; zou U even op mijn kantoor willen komen?

E.M.; Ja natuurlijk.

Toen zei hij; ik wou graag het afscheidsfeest met U bespreken.

E.M.; Toen werd ik zo boos, ik kan niet makkelijk boos worden, had de tranen in mijn ogen, U wilt mijn afscheidsfeest vieren? U komt er zelfs niet bij, ik wil U er niet bij hebben, ik wil U niet zien, U heeft mijn leven zo moeilijk gemaakt, zo gepest en geplaagd, ik wil U er niet bij zien.

Hij schrok zich rot, ik moest de kamer af, met tranen in mijn ogen, ben ik de kamer uitgegaan, weggegaan.

Hij zal er niet bij zijn, ik regel dat zelf wel. Toen heb ik het opgedragen aan het substituut, om het feest officieel te vieren, en een zaal vol mensen gehad, alle rechters, advocaten, de commissarissen van politie uit de hele regio, provincie, commissaris van de Koningin is er zelfs geweest, praktisch iedereen, het hele personeel, mijn familie die ik toen nog had, die er nog waren.

A.F.; Wat had die man gedaan?

E.M.; In Indonesië, op het ministerie.

A.F. Maar ik bedoel tegen U?

E.M.; Ik kon niet goed bij hem doen, niets, alles was niet goed, terwijl ik hem helemaal ingewijd had in het werk totaal, ik had er zoveel jaren gewerkt, ik wist alles van het werk.

A.F.; Noemt U eens een voorbeeld, hoe hij U het leven zuur maakte?

E.M.; Ik moest natuurlijk doen wat hij mij op droeg, maar met grote tegenzin. Ik was een keer met vakantie, toen heeft hij in mijn vakantie, mijn bureau zelfs leeggehaald, het was niet mooi genoeg opgeruimd. Toen ben ik naar zijn kamer toe gegaan en zei; U heeft de brutaliteit gehad om mijn bureau leeg te halen en schoon te laten maken, ik kom toch ook niet aan Uw bureau.

Ik kon die man niet zetten, hij kon mij niet zetten.

A.F.; Was hij alleen tegen U zo vervelend?

E.M.; Ja, uitsluitend tegen mij.

A.F.; Dat was omdat U Jood was?

E.M.; Ja, absoluut.

A.F.; Dat heeft hij ook zo gezegd?

E.M.; Dat heeft hij niet gezegd, maar ik voelde het aan alles, ik kon geen goed doen bij hem, elk ander wel, en ik had 23 man personeel, kun je nagaan. Op de dag, even kijken....., van mijn ontslag toen ik gepensioneerd werd (in 1968) kreeg ik van zijn vrouw, een grote pul met 40 rozen toegestuurd. Blijkbaar had hij wel wat gemerkt, hij had een lieve vrouw, ik heb ze geaccepteerd en behoorlijk bedankt. Nog geen 2 dagen nadat ik gepensioneerd was, kreeg ik de F.I.O.D. de Fiscale Inlichtingen en Opsporing Dienst op mijn dak, ik dacht wat zullen die in godsnaam hier doen? Ze hadden een aangifte gekregen dat ik in Rijkstijd wel eens gebruik had gemaakt van de telefoon, voor persoonlijke doeleinden, had hij ook gedaan. Mijnheer had mij aangeklaagd, kun je nagaan. Ik werd naar het Belastingkantoor gebracht en moest het precies vertellen. Ik zeg; hoor eens, ik heb thuis telefoon, ik hoef de telefoon van de Rechtbank niet te gebruiken, ik heb misschien de telefoon wel eens gebruikt om mijn vrouw thuis te bellen hoe het met haar ging, maar dat is niet echt gebruiken. Maar enfin, ik kwam er vanaf met een Fl. 1000,- boete, ik had geen Fl. 1000,- Toen heeft de schoonmoeder van mijn jongste zoon Leo, mevrouw Vos, gezegd, van mij krijg je Fl. 1000,- Ik kreeg nog meer aanbiedingen van vrienden en kennissen uit Zutphen, die ik het verteld had. Als je geld moet hebben, kom maar.

A.F.; Hoe was het na de oorlog met Uw familie? Wat bleek er met Uw familie gebeurt te zijn?

E.M.; Allemaal weggevoerd, kreeg ik later bericht van het Rode Kruis, maar die vertrouw ik ook niet.

A.F.; Waarom niet?

E.M.; Ik hoorde geen goede berichten van het Rode Kruis, het Rode Kruis heeft niets voor de Joden gedaan, terwijl de andere mensen, allemaal pakketten kregen, maar in Westerbork kwam niets, ze hebben niets gedaan. Ik geef ook nooit aan het Rode Kruis, ik geef voor praktisch alle doeleinden, goede doelen, Joodse doelen, niet Joodse doelen, geef ik. Aan het Rode Kruis geef ik niets.

A.F.; Maar Uw familie was allemaal weg?

E.M.; Ja, broers allemaal weggevoerd, dat hoorde ik allemaal na de oorlog, dat mijn ouders naar Westerbork waren gegaan (verder vervoerd naar Sobibor en daar vergast), en mijn ongelukkige broer Louis* 1894, was al eerder weggehaald, die was in Amersfoort dood gegooid, heb ik U verteld, van de heuvel afgegooid, (moet zijn 1941 in Mauthausen van de steengroeve gegooid)

Mijn jongste broer Leo* 1905 met zijn vrouw Cato Jansje Slager* 1907 Groningen, die kon zich financieel zeer goed redden, die had Fl. 25000,- in bewaring gegeven bij zijn accountant, die zou naar Engeland gaan en stond op de kade te wachten op de boot, ze hadden een dochtertje, Esther Meijers* Amsterdam 1932- 1944, die moest nog even een plasje doen of iets anders. Intussen moest de boot weg varen, het werd hoog tijd, dus hebben ze de boot net gemist, toen zijn ze gepakt.

(Met deze boot gingen honderden kinderen mee naar Engeland [red.])

Na de oorlog heb ik een briefje gehad van de hulp van mijn schoonzus Cato Meijers- Slager; mijnheer Meijers weet U wel, dat de man die bij Uw broer Leo in de werkplaats gewerkt heeft, geld heeft weggehaald, de meubels heeft weggehaald, de kleren van Uw schoonzus Cato heeft weggehaald, de bontjassen, en zilver heeft weggehaald?

Toen heb ik de politie van Amsterdam gebeld, die heeft een proces verbaal opgemaakt en hem gearresteerd.

Die man heeft verklaard dat hij dat heeft gedaan omdat hij zo'n honger had in de Hongerwinter van 1944.

Van dat geld, die Fl. 25000,- , kreeg ik ook bericht van die accountant. Dat heb ik U verteld, dat mijn broer Leo, dat geld Fl.25000,- in bewaring heeft gegeven. Toen heb ik contact gezocht met die accountant en heb ik een afspraak met hem gemaakt in Amsterdam. Samen met mijn vrouw ben ik 's morgens naar Amsterdam gegaan, de accountant was niet op kantoor, hij was naar een receptie, maar 's morgens zei zijn boekhouder al, U komt zeker om te spreken over het geld van Uw broer, dat hier in bewaring is?

E.M.; Ja, inderdaad daar kom ik voor. Toen kwam 's middags die accountant , ik heb lang met hem gesproken, kreeg koffie aangeboden, hij was zo vriendelijk als maar kan.

Hij zei; Inderdaad, ik heb Fl. 25000,- gekregen, maar ik heb pakketten gestuurd naar Westerbork, met elkaar was dat

ongeveer Fl. 30000,- , maar die Fl. 5000,- hoeft U niet terug te geven, die verlang ik niet.!

Oh, ik kan U verhalen vertellen. Mijn vrouw Lina Meijers- van Essen, had een zus in Apeldoorn wonen, haar zus was hoofdverpleegster in het Apeldoornse Bosch (een inrichting voor zwakzinnigen, waar iedereen ook het personeel werd weggevoerd [red.]), haar man was hoofdverpleger.

Daar zijn we tijdens de oorlog geweest toen de meubels in hun huis allemaal weggehaald moesten worden, hun burens zeiden; geef ons die meubels maar, hetzelfde wat wij in Zutphen hebben gehad, dan krijgen jullie onze meubels . Na de oorlog zijn we erna toe gegaan (naar hun huis in Apeldoorn), de mensen waren ontzettend aardig , ontvangen met thee. Ze zeiden; Hoor eens, over 14 dagen hebben wij een verjaardag, mogen wij de meubels van uw broer en schoonzus nog een paar weken houden?

E.M.; Vanzelfsprekend, we hebben ze zo lang moeten missen, waarom zouden we ze nu moeten hebben, hou ze maar rustig, je hoeft niet alles af te geven. U mag aanwijzen wat U graag wilt houden. Ze wou graag een vloerkleed houden, en een kastje. We hebben een afspraak gemaakt wanneer we de meubels zouden komen halen. Ik heb toen een tuinder uit Zutphen bereid gevonden, dat als hij naar de markt ging met groenten, tegen een bedrag van Fl. 25,- zou hij die meubels voor ons meenemen. Toen we er kwamen, mijn vrouw is toen nog meegegaan, met die tuinder. Zeiden ze; Geen sprake van, die heb je ons cadeau gegeven.

Mijn vrouw zei; niet waar, mijn man en ik zijn erbij geweest dat U ze zou teruggeven, dat U er wat van mocht houden.

Ze zeiden; geen sprake van, U krijgt niets. Toen heb ik een klacht ingediend bij de politie, er is een proces verbaal van opgemaakt, wij zijn naar de zitting toegegaan, toen kwamen ze met 7 getuigen, allemaal familieleden van het echtpaar. Het echtpaar had geen kinderen, maar alle 7 getuigen staken de vinger op en verklaarden dat ze erbij waren geweest toen ze de meubels cadeau gekregen hadden. Toen zei de President van de Rechtbank; mijnheer Meijers , het spijt me, het zijn 7 getuigen en een verklaring, U hebt geen getuigen, alleen Uw vrouw. U bent veroordeeld om de proceskosten te betalen, ook nog.! Ik heb bezwaar aangetekend, dat werd mooi afgewezen. We hadden niets meer, en moesten dus van begin af op te klauteren door keihard te werken.

A.F.; U heeft nog wel achterstallig loon gekregen.

E.M.; Dat heb ik gisteren verteld, dat heb ik allemaal gebracht naar mijn onderduikouders, heb een klein bedrag zelf gehouden, ik kreeg mijn salaris weer elke maand. Ik had toen een salaris van Fl. 120,- per maand, dat was toen een behoorlijk salaris.

A.F.; U heeft dat geld naar dat onderduikadres gebracht?

E.M.; Ja, ik heb dat er zelf naar toe gebracht, ik heb geen bedankje gehad.

A.F.; Waarom heeft U dat gedaan?

E.M.; Ik had het gevoel dat ze ons leven hebben gered, en het leven gered is alles waard. Toen heb ik al die slechte dingen opzij geschoven, achteraf had ik er spijt van. Op dat moment, mijn gevoel zei; dat mag je niet doen, je moet die mensen belonen, ze hebben er geld bij moeten leggen en dat wil ik niet hebben.

A.F.; Hoeveel geld hebt U hen toen gegeven?

E.M.; Dat was een bedrag van, een groot bedrag, geloof ik Fl. 3000,- , dat was toen een kapitaal.

A.F.; Geen bedankje?

E.M.; Niets, ik heb U verteld, bij mijn afscheid bij de Rechtbank in 1968, heb ik ze uitgenodigd, mijn vrouw heeft toen geadviseerd om ze op te halen met de auto, omdat ze toen niet meer in Zutphen waren, maar ergens op de Veluwe, in Heerde. Opgebeld, was niet thuis, ik heb toen zijn schoonzoon gebeld, die werkte bij de Hoogovens in IJmuiden.

Hij zei; Ja, ik weet wel, mijn schoonouders zijn in Apeldoorn gelogeed, ik zal U hun telefoonnummer geven. Ik heb hem aan de telefoon gehad, ik zeg; hoor eens, ik wil U morgen vroeg komen halen. Hij zegt; waarvoor?

E.M.; Ik heb U toch een uitnodiging gestuurd voor mijn afscheid bij de Rechtbank?

Hij; Ik heb wel wat beters te doen, ik kom niet.

E.M.; Ik had een groot gedicht in elkaar gezet, een afscheidspeech, op rijm, had een prachtig cadeau voor hem gekocht, voor zijn vrouw een prachtig boeket laten maken, met een dankwoord ertussen geslingerd op linten.

Het ging allemaal niet door.

Elie Meijers verhaal tape 4

Tape 4 vervolg verhaal Elie Meijers, over zijn oorlogservaringen. Woordelijk opgetekend, ·het

verhaal lijkt van de hak op de tak te springen, waardoor een zin soms niet vloeiend verloopt, en Joodse begrippen worden verklaard en toegevoegd.

A.F.; Waarom kwam die man niet naar die afscheidsreceptie?

E.M.; Hij voelde er niets voor, hij stond onder invloed van zijn vrouw, de man was politieagent, maar had thuis niets te zeggen, zij regeerde, wat zij zei moest gebeuren, zij wou blijkbaar niet gaan, zij was natuurlijk ook uitgenodigd. Zij zijn niet gekomen, heb alles moeten verscheuren en 's avonds laat alles nog anders maken voor mijn speech, mijn afscheids speech waarin ik hun had geroemd. Het stond op papier, dat moest ik doen omdat ik geen spreker ben.

Na de oorlog, mijn zoontje David* 1935, heb ik naar het gymnasium in Zutphen gestuurd, daar is hij geweest.

Aan het eind van het eerste jaar, voor de vakantie dus, werd ik bij de rector geroepen om te komen. Toen zei ik tegen mijn vrouw; Er is vast iets niet goed, en ik had dat wel goed bekeken. Toen zei de rector tegen mij; mijnheer Meijers, ik heb geen prettige boodschap voor U, want Uw zoontje heeft een volkomen instorting gehad, door dat gene wat hij heeft meegemaakt tijdens de oorlog, hij kan niet meer denken, zijn denkvermogen is weg, ik kan hem echt niet handhaven.

E.M.; Wat kunt U mij adviseren, wat moet ik doen?

Hij; We zitten in grote moeilijkheden, we hebben geen 100% personeelsbezetting, wat moet ik doen? Ik raad U aan naar een psycholoog te gaan.

E.M.; Zelf had ik 25 jaar in het bestuur gezeten, als secretaris, van de vereniging Pro Juventute,

FOTO in datzelfde bestuur zat een psychologe, mw. Fleers? Daar ben ik naar toe gegaan, heb haar alles verteld.

Zij; laat Uw zoontje maar eens bij mij komen, zal ik eens met hem praten.

E.M.; ik heb een afspraak gemaakt, hij is er na toe geweest, na die tijd heeft zij mij gebeld.

Zij; ik wil ook met U een poosje praten, ik heb van U zo van alles gehoord, ik weet alles precies, het advies dat ik U kan geven is; hij moet van de dagschool af, hij moet overdag op een goed kantoor gaan werken, een kantoor dat een goede naam heeft, en 's avonds naar de avondschool gaan, dat kan hij wel opbrengen, de 4 jarige Handelsavondschool,.....weet niet meer precies hoe het heette.

Toen ben ik naar een advocatenkantoor gegaan in Zutphen, die had een goede secretaresse. Die advocaat zei; ik heb hem niet nodig, ik heb geen werk voor hem.

E.M.; U moet hem toch nemen, U doet er mij een groot plezier mee, die jongen komt er anders niet boven op.

Geef hem een salaris van fl. 30,- in de maand, dat krijgt U van mij terug, maar mijn zoon mag hij weet het nog niet, heden ten dage niet. Hij kwam elke maand thuis, ik heb fl. 30,- verdient, hij ging er graag naar toe, en ik heb het prompt teruggebracht. Daar heeft hij ongeveer 3 jaar gewerkt en veel juridische kennis opgedaan, zelf had hij een goed verstand, daarna heeft hij gesolliciteerd naar het Kantongerecht in Utrecht, daar heb ik een familie Alegro gevonden, waar hij bij in pension kon, dat waren Joodse mensen. Overdag ging hij naar het Kantongerecht, daar heeft hij een aantal jaren gewerkt en kwam er een functie vrij op het Gerechtshof op een van de singels in Amsterdam, de Herengracht geloof ik, als ik het goed onthouden heb. Daar kreeg hij een hogere functie en heeft hij een groot aantal jaren gewerkt, toen er een functie vrij kwam op het Kantongerecht in Arnhem, daar heeft hij gewerkt tot een paar jaar geleden en is vorig jaar in 1995 met pensioen gegaan. Hij kreeg toen maar 70% van zijn salaris, de rest is aangevuld door de W.U.B. (Wet uitkering burgeroorlogsslachtoffers) , als oorlogsslachtoffer.

A.F. Hij was in 1936 geboren?

E.M.; Nee, dat kan niet in 1936 zijn geweest, dan was hij uit de oorlog teruggekomen. Elie is door de vraagstelling een beetje in de war.

A.F. Uw oudste zoon, wanneer is die geboren?

E.M.; David*1935.

A.F.; U heeft na de oorlog nog een zoon gekregen?

E.M.; Ja, er zit 12 jaar verschil tussen, mijn vrouw had het toen aan de nieren en mocht van de huisarts er geen kind meer bij hebben. Mijn vrouw zei; Ik wil een kind hebben en neem alle risico's voor mijn rekening, dat is toen gebeurt en ze heeft er gelukkig geen gevolgen van overgehouden.

A.F.; Wat is Uw jongste zoon, Leo*1947 gaan doen?

E.M.; Mijn jongste zoon? even denken, hij is in Zutphen op de lagere school geweest, toen is hij gegaan naar de kweekschool, wat toen nog de kweekschool heette, tegenwoordig heet dat anders.

A.F.; de Pabo.

E.M. Nee, anders, een hele mooie naam. Hij was in Deventer op de Kweekschool, de eerste keer door het examen gekomen en is geen dag zonder werk geweest, want toen ze hoorden dat hij geslaagd was, kreeg hij een aanbieding uit Amsterdam van de Mavo, in Deventer van de Mavo, en Zutphen. Hij werd opgeroepen in Amsterdam, hij moest toen de andere Mavo's nog gaan bezoeken. Dezelfde middag werd ik gebeld door de directeur van de Mavo in Amsterdam.

Hij; Mag ik Uw zoon Leo even hebben?

E.M.; Ik zei, die is niet thuis, die is naar U toe. Hij is bij mij geweest, dan moet hij onderweg zijn. Zeg maar dat hij aangenomen is, hij heeft een hele goede indruk gemaakt.

E.M.; Daar heeft hij enige tijd gewerkt als docent Nederlands, heeft ook examen gedaan als Neerlandicus, heeft een proefschrift geschreven, na die tijd is hij bevorderd tot adjunct directeur, aan de Nassau Mavo in de Chasséstraat

in Amsterdam, daar heeft hij heel wat jaren gewerkt. De Nassau Mavo werd opgeheven en samengevoegd met de andere scholen. Hierna heeft hij een heel ernstige darmziekte gekregen, en heeft op het randje van de dood gelegen. Eerst in de C.I.Z., het Centraal Israëlietische Ziekenhuis, toen in de V.U, Vrije Universiteit Ziekenhuis, zijn dikke darm is weggenomen, hij draagt nog steeds een stoma, dat is ontzettend, niet verstaanbaar. Hierna is hij een incassobureau begonnen, dat ben ik ook begonnen, net na de oorlog, U weet wat een incassobureau is?

A.F.; Dat moet U even uitleggen.

E.M.; Dat betekent, vorderingen binnen krijgen, die winkeliers of grossiers niet binnen kunnen krijgen, tegen een bepaald courtage. Nadat ik dat incassobureau 12 jaar gerund heb, heb ik het voor Fl. 20.000 kunnen verkopen. Toen mijn zoon ook begon met een incassobureau, had hij helemaal geen juridische kennis, hoe hij daar aan is gekomen, weet ik nog niet, maar hij heeft veel samengewerkt met de deurwaarder uit Amsterdam en veel van hem geleerd. Hij heeft zichzelf gevestigd in, is naar de Kamer van Koophandel gegaan om zich in te laten schrijven, samen met zijn vrouw, zij was directrice, eigenaresse van het kantoor. Ze waren buiten gemeenschap van goederen getrouwd. Ze kwamen thuis van de Kamer van Koophandel, om te vertellen dat ze geweest waren.

E.M.; Wat is de naam van het kantoor?

L.M., wat betekent dat dan? Ja, L van Leo en M van Madelon, de naam van mijn schoondochter.

E.M.; Dat is geen naam.

Leo; Weet je dan een betere naam?

E.M.; Ja, ik weet een betere naam. Mijn schoondochter heeft 3 voornamen; Madelon, Eva Louise Vos, M.E.L. Vos, dat was wat.

Ze zijn direct terug gegaan, naar de Kamer van Koophandel, het kon nog veranderd worden. Die naam is een begrip geworden in het hele land, zelfs in het buitenland. Ze hebben een heel druk kantoor, doen grote zaken, daar beleef ik veel plezier aan. Hij laat mij vaak alles nog lezen, de stukken die hij klaar maakt, de conclusies e.d. die hij opstelt. Hij doet alles zelf, stuurt alles door naar de deurwaarders in het hele land, het overhandigd op het Kantongerecht, heeft een vaste advocaat voor de zaken van de Rechtbank, dus ik ben vreselijk blij.

A.F.; Nog even voordat we afsluiten, bent U na de oorlog nog lid geworden van de Joodse Gemeente?

E.M.; Ik ben altijd lid van de Joodse Gemeente, altijd geweest. Toen ik thuis in Hengelo Gld. was, en naar Zutphen overging, ben ik daar lid van de Joodse Gemeente geworden. Van Zutphen ben ik in Amstelveen gaan wonen, dat hadden mijn zoon en schoondochter geadviseerd, omdat we toch wat ouder werden.

Hij, Leo de zoon*1947; ik zit daags op school in Amsterdam, en als er onverhoopt wat gebeurt, ik kan niet zo maar naar Zutphen komen. Mijn oudste zoon David*1935, woont in Doorwerth bij Arnhem, is ook niet dicht in de buurt, zei; kom deze kant uit wonen. Dat heb ik lang tegengehouden, want ik had zelf een kantoor en was een beetje gebonden aan Zutphen en mijn vrouw wou niet graag weg, maar we hebben toch het advies gevolgd om naar Amstelveen te komen wonen. Mijn vrouw had een paar voorwaarden er bij, er moesten winkels in de buurt zijn, dicht bij de zoon in de buurt, er moest een sjoel, synagoge, in de buurt zijn.

Toen hebben we deze flat gekocht aan de Max Havelaarstraat 103 in Amstelveen.

A.F.; Welke synagoge is er in de buurt?

E.M.; Er is een synagoge in de straat van Messina, die is niet te ver weg, maar is mij te orthodox, waar ik wel graag naar toe ga is de C.I.Z. in de Laan van de Helende Meesters. In de ontmoetingsruimte van de C.I.Z., word elke week een dienst gehouden.

A.F.; Wat is CIZ

E.M.; Dat betekent; Centraal Israëliëtische Ziekenverpleging, FOTO., die hebben zich samengevoegd met het (Nicolaas)Tulp ziekenhuis. (nu: Ziekenhuis Amstelland)

A.F.; Daar gaat U elke week naar toe?

E.M.; vrijwel elke week, als ik tenminste gelegenheid heb om mee te rijden.

Mijn eigen auto heb ik in de prak gereden, nu ongeveer 7 of 8 jaar geleden, maar ook totaal in de prak en ik had geen schrammetje, mijn auto grote schade. Mijn vrouw stond toen op krukken voor het gebouw van Hunkemöller, moest wat ondergoed kopen. Ik zei, blijf daar maar staan, ik heb de auto aan de voorkant staan, dan rij ik de auto even achteruit. Ik heb een black out gehad, de auto vol gas gegeven, en 10 cm voor mijn vrouw weggereden, achteruit ben ik de andere garage binnen gekomen, wat ik ook niet meer weet, daar stond ook een auto, ook in de prak, dus had ik aardig wat schade. Verzekering dekt de schade. Toen zijn mijn zoon Leo; neem geen auto meer terug, wij hebben elk een auto, mijn vrouw heeft er een, ik heb er een. Alle boodschappen die er gedaan moeten, die je niet kunt doen, die te zwaar zijn, doen wij voor jullie, en je komt bij ons thuis.(Eten) Na het overlijden van mijn vrouw, ben ik daar helemaal thuis gekomen, wat het eten betreft. Ik kan niet koken, elke avond ga ik daar naar toe om te eten.

A.F.; Wanneer is Uw vrouw overleden?

E.M.; 11-2-1989, vanaf dat moment, ik wilde het eerst niet, maar ik kan niet koken, het huishouden kan ik ook niet doen, ik heb elke week hulp van het Joods Maatschappelijk Werk , ik heb een geweldige hulp, daar ben ik ook erg gelukkig mee. 's Avonds staat alles voor mij klaar, als ik wijn wil hebben bij het eten, krijg ik een glaasje wijn bij het eten.

Krijg ijs als ik ijs wil hebben, vruchten, ik kan alles krijgen, ze zijn ongelooflijk goed voor mij,

ongelooflijk lief.

De 3 kleinkinderen net zo, mijn oudste kleindochter is getrouwd, de jongste heeft een vaste vriend, en de middelste is op school geweest in Leiden, de Hotelschool, zij heeft eerst gewerkt in het Towerhotel in Londen, nu werkt ze al geruime tijd in het Hilton, dit jaar in 1996, komt ze thuis en wil naar Engeland waar ze een vaste vriend heeft, een katholieke jongen, waar mijn zoon en schoondochter echt niet happy mee zijn, maar dat staat een beetje wankel, die verhouding. Ze komt naar Holland toe en in december 1996 komt ze voorgoed naar Holland toe, waar ze probeert hier werk te vinden of in Amerika of Zwitserland, dat weet ze nog niet, daar is het wachten op.

E.M.; Einde verhaal, maar als U nog iets wilt weten, dan vraagt U het maar.

Er komen foto's op tafel.

A.F.; Kunt U mij vertellen wie daar op staan, van links naar rechts. Een kleine foto met kleine jongens.

Van links naar rechts, mijn jongste broer Leo* 1905, de 2^e van links is Louis* 1894 de jongen die geestelijk wat achtergebleven is, de 3^e ben ik zelf Elie* 1903, de 4^e die staat is mijn broer Herman* 1900, allen uit Hengelo Gld.

A.F.; Wanneer is deze foto gemaakt?

E.M.; Geen idee, ik was toen een jaar of tien, rond 1913 in Hengelo Gld.

De volgende familie foto is wat later gemaakt, met een 12-1,2 jarig huwelijksfeest van Jacob en Roos Meijers.

Van links naar rechts, Leo, zijn vrouw Cato Jansje Slager, woonden aan de Spiegelstraat 11 in Bussum, broer Herman, dan mijn vrouw, Lina van Essen, de vrouw van mijn broer Herman, Via of Fia, Vrouwkje de Liver, woonden aan de Frans Halslaan 64 in Zutphen, waar de foto gemaakt is, dan ik zelf Elie Meijers, toen uit Zutphen.

2e rij Truusje (Trijntje) dochter van Herman, dat jongetje heette Mano= Manuel, zoon van Jacob, dan zijn moeder Roos Jacobs, die kwam uit Millingen bij Nijmegen, broer Jacob, Jetty, dochter van Jacob en Roos, dan mijn moeder, Jetta Meijers- Bamberg, uit Hengelo Gld. op schoot Lion, zoon van Herman, dan een meisje, dochter van Leo en Cato= Esther, dan mijn vader, Levie Meijers, uit Hengelo Gld. het rechtse kind,Elie weet het eerst niet, maar moet zijn zoon David zijn, en broer Louis. Van deze foto hebben slechts Elie Meijers, zijn vrouw Lina van Essen en zoon David de oorlog overleefd.

Dan volgt de trouwfoto van Elie Meijers en Lina van Essen, op 21 juli 1932 in Apeldoorn.

De volgende foto is gemaakt tijdens de joodse trouwdag van de jongste zoon Leo* 1947 Meijers en Madelon Eva Louise Vos, op 27 juni 1971 in het Hilton Hotel.

De laatste foto is gemaakt in de tuin van mijn zoon Leo in Amstelveen, daar zit ik met mijn 2 zoons, rechts mijn oudste zoon David*1935, links mijn jongste zoon Leo* 1947, gemaakt in 1993 of 1994. Toen had ik dat rode jasje.

Op de rouwkaart van Lina Meijers- van Essen uit 1989 staan de kinderen vermeld; David (De) en Willy Meijers de Rood en dochter Marion. En jongste zoon Leo Meijers en Madelon Meijers Vos, met dochters Yvette en Sabine.